TARİH Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ANADOLU'NUN İLK FATİHLERİ

ANADOLU'NUN İLK FATİHLERİ

Anadolu'ya ilk Türk akınları IV. yüzyılın sonlarında Avrupa Hunları tarafından düzenlenmiştir.

395-398 yılları arasında Avrupa Hunları; Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya girmiş, Doğu Roma İmparatorluğu'na baskı yapmış hatta Suriye'ye kadar inmiştir.

Hunlardan sonra VI. yüzyıldan itibaren Sabarlar, Anadolu'ya girerek Konya, Kayseri ve Ankara civarına kadar ilerlemiştir. Ancak hem Hunlar hem de Sabarlar, Anadolu'da yerleşmeyi düşünmeyerek yurtlarına geri dönmüştür.

VIII. yüzyılda Abbasiler tarafından Türkistan ve Horasan'dan getirilen Türkler, Bizans'a karşı gaza ve cihat amacıyla Anadolu'nun sınır bölgelerine yerleştirilmiştir.

X. yüzyılın ikinci yarısına kadar Türkler, Anadolu'da gaza ve cihat hareketlerinde bulunmuş ancak bu akınlar Anadolu'yu yurt edinme amacı taşımamıştır.

Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları, Büyük Selçuklu Devleti kurulmadan önce, 1015'ten itibaren Çağrı Bey liderliğinde keşif yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Anadolu'yu yurt edinme politikasının temeli, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra Tuğrul Bey tarafından atılmıştır. Tuğrul Bey, hanedan mensuplarını ve komutanlarını Anadolu'nun fethi konusunda görevlendirmiştir.1048'de Pasinler Savaşı ile yaklaşık bir asır sürecek olan Selçuklu-Bizans mücadelesi başlamıştır.

1071 Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Anadolu'nun yurt tutulması bağlamında Malazgirt Savaşı tam bir dönüm noktası olmuştur.Bu zafer sonrasında Sultan Alp Arslan'ın şekillendirdiği fetih politikası, Anadolu'nun fethini hızlandırmıştır.

Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'nun Türkleştirilmesini bir devlet politikası hâline getirmiş ve bunu takiben Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri de kalıcı Türk yerleşmesini sağlamıştır.

Kısa bir süre içerisinde Anadolu'da;
Danişmentliler (Sivas-Tokat-Kayseri),
Mengücekliler (Erzincan),
Artuklular (Mardin),
Saltuklular (Erzurum),
Dilmaçoğulları (Bitlis-Erzen),
Ahlatşahlar-Sökmenliler (Ahlat-Erciş-Van) ve
Çaka Beyliği (İzmir) gibi beylikler kurulmuştur.

Haçlı Seferleri'nin başlamasıyla birlikte bu Danişment-Selçuklu çekişmesi, Haçlılara karşı dayanışmaya ve ortak mücadeleye dönüşmüştür. Anadolu'da derin izler bırakan Danişmentliler, bölgenin sosyal ve kültürel alanlarda gelişmesine katkı sağlamıştır. "**Danişmentnâme**" adlı manzum türdeki eserde, Danişmentlilerin ülkelerine yaptığı hizmetler anlatılmaktadır. Anadolu'daki en eski medreselerden olan Yağıbasan Medresesi de Danişmentlilere aittir.

Mengücekliler Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuş ve 1071-1228 tarihleri arasında Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar civarında hüküm sürmüştür.

Artuklular Mardin merkezli olarak 1102'de kurulmuş ve 1231'e kadar Mardin, Hasankeyf, Harput olmak üzere üç kol hâlinde varlığını sürdürmüştür. Çeşitli din, mezhep ve milletlere mensup kitlelerin yaşadığı Anadolu'nun güney doğusunda hâkimiyet kuran Artuklular, başlangıçta idari ve mali divânlarda Hristiyan memurlara da görev vermiştir.

Yağıbasan Medresesi-Niksar-Tokat

Bu dönemde Diyarbakır, Mardin gibi büyük merkezlerde, ilim gelişmiş ve Cezerî gibi ilim adamları ön planda tutulmuştur. Cezerî, elektriğin henüz kullanılmadığı dönemde sadece su ve mekanik parçalar ile çalışan makineler yapmıştır.

Saltuklular 1072-1202 yılları arasında Erzurum merkez olmak üzere Kars, Oltu, Bayburt, Malazgirt ve Artvin civarında hüküm sürmüştür. Mimaride, sanatta ve kültürde önemli atılımlar gerçekleştiren Saltuklular, sanat anlayışlarıyla diğer Türk beylik ve devletlerini etkilemiştir. Saltuklu kentlerinde Ahi kültürü ve geleneği etkili olmuştur.

Bu dört beyliğin yanında Dilmaçoğulları ve Ahlatşahlar da Anadolu'nun Türkleşmesine hizmet etmiştir.

Dilmaçoğulları, Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Dilmaçoğlu Mehmet Bey tarafından 1085'te Bitlis'te kurulmuş ve 1394'e kadar bölgede varlığını sürdürmüştür.

Ahlatşahlar (Sökmenliler), 1100-1208 yılları arasında Ahlat merkez olmak üzere Van Gölü civarında hüküm sürmüş Türk Beyliği'dir.

Türkiye Selçukluları ile Çaka Beyliği arasındaki ilişkilerde Bizans etkili olmuştur. Oluşturduğu güçlü donanma ile Bizans'ı denizden tehdit eden Çaka Bey, kızını da Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan ile evlendirerek nüfuz kazanmıştır.

Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu'nun fethi için beylikler, kuzeyde Gürcüler, batıda Bizans ve zaman zaman Haçlılar, güneyde ise Eyyubiler ile mücadele etmiştir. Bölgelerini farklı düşmanlara karşı iyi savunan beyliklerin çoğu, zamanla Türkiye Selçukluları hâkimiyetine girmiş ve kültür miraslarını Selçuklulara devretmiştir.İlk Türk beylikleri döneminde özellikle Anadolu'nun doğusu refaha kavuşmuştur.

Bu beylikler; bölgenin Türkleşmesi amacıyla camiler, medreseler, kervansaraylar, imarethaneler, zaviyeler, hamamlar, kümbetler gibi mimari eserler inşa etmişlerdir.

Böylece bölgelerini bayındır hâle getirmiş ve Anadolu'da kalıcılığı sağlamışlardır.

Malazgirt Zaferi'nden sonra kurulan beylikler, yaklaşık 200 yıl Anadolu'nun Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamıştır.

Türkiye Selçukluları, Anadolu'nun Türk yurdu hâline gelmesinde etkili olan uzun ömürlü devlet olmuştur. Arslan Yabgu'nun torunu Süleyman Şah, 1077 yılında Hristiyanlar için oldukça önemli olan İznik'i ele geçirmiş ve başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurmuştur. Adana, Tarsus ve Antakya'yı fethederek Suriye bölgesine yönelen Süleyman Şah, 1086 yılında Antakya yolunda Suriye Selçuklu Meliki Tutuş ile mücadele sırasında ölmüştür.

SORULAR

SORU 1:
Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan ilk Türk beyliklerinin faaliyetleri arasında gösterilemez?
A) Anadolu'da Türk nüfusun artırılması
B) Bizans'ın siyasi açıdan zayıflatılması
C) Anadolu'da Türk-İslam mimari tarzının yayılması
D) İslamiyet'in Anadolu'da yayılması
E) Anadolu'da yaşayan toplulukların Türkleştirilmesi

Cevap: E

SORU 2:
Artuklular döneminde yaşamıştır. 12. yüzyılın en önemli bilim insanlarındandır. Haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama bilimi olan sibernetiğin ilk kurucusu olarak kabul edilmiştir. Su saatleri, mekanik olarak çalışan müzik aletleri, tulumbalar ve şifreli kilitler yapmıştır. Yazmış olduğu Kitab-ül Hiyel, 1974 yılında İngilizceye tercüme edilmiştir.
Metinde özellikleri verilen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?
A) İbni Sina
B) Farabi
C) Mimar Sinan
D) El-Cezeri
E) İbni Rüşt

Cevap: D

SORU 3:
Malazgirt Savaşı'nın sonucunda;
I. Anadolu'nun kapısının Türklere açılması,
II. Orta Asya'dan pek çok Türk boyunun Anadolu'ya göç etmesi,
III. Anadolu'da Türk beyliklerinin kurulması,
gelişmelerinden hangileri Anadolu'nun Türkleşmesine doğrudan katkıda bulunmuştur?
A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve III
E) I, II ve III

Cevap: E